

№ 31 (672)
Жнівень 2017 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

☞ **Ініцыятыва: музей у бібліятэцы –** *стар. 3*

☞ **500-годдзе: Ф. Скарына ў Трансільваніі –** *стар. 4*

☞ **Пошукі: Смалярня і Аколца Ф. Чарнышэвіча –** *стар. 5*

Да ўборачнай кампаніі прыступілі ўсе гаспадаркі Касцюковіцкага раёна. Па добрай традыцыі амаль у кожнай з іх справу пачыналі са старажытнага абраду «Зажыткі». Добрага настрою, плённай працы на жніве і багатага на малоту шчыра жадалі земляробам удзельнікі мастацкай самадзейнасці сельскіх клубных устаноў.

Як кажуць старажылы, з даўніх часоў гарачая пара жніва пачыналася на Касцюковіччыне з кірмашу на Іллю, а да гэтага часу жаць зерне не дазвалялася. Ладзілі кірмаш у вёсках Саматэвічы, якой, на жаль, ужо няма на карце раёна: вёска пахаваная ў зямлі, атручаная чарнобыльскай радыяцыяй. Жыхары параз'ехаліся па свеце, але большая частка перасялілася на новае жыццё ў Новыя Саматэвічы. Вяселае ж свята-кірмаш засталася ва ўспамінах.

Ініцыятарамі адрэджэння гэтага свята выступілі работнікі раённага Цэнтра культуры, а рэалізатарамі сталі супрацоўнікі Новасаматэвіцкага клуба вольнага часу пры падтрымцы кіраўніцтва Бялынкавіцкага сельскага Савета. Зараз кірмаш на Іллю ладзіцца ў рамках праекта па традыцыйнай культуры «Традыцыі Касцюковіччыны – маладым», які праходзіць цягам

Жніву час і час кірмашу!

двух гадоў. За гэты час было сабрана шмат фальклорна-песеннага матэрыялу, і песні ў новай апрацоўцы загучалі ў выкананні аматарскіх калектываў сельскіх дамоў культуры.

Дзве з паловаю гадзіны доўжылася свята-кірмаш на плошчы аграгарадка Новыя Саматэвічы. Мясцовыя жыхары і госці з райцэнтра разам з дзецьмі, унукамі і праўнукамі сабраліся на вясёлы кірмаш не толькі каб прыдбаць штосьці, але і каб акунуцца ў атмасферу свайго дзяцінства і маладосці. На пытанне «а як было раней?» жанчыны наперабой распавядаюць нам пра гісторыю свята. Старэйшая з іх, Алена Сямёнаўна Шорнікава (1944 г. нар.), успамінае:

– Прыблізна з 1947 года штогод на Іллю, другога жніўня, да нас прыязджалі гандляры з усіх бакоў. Машыны і падводы ехалі не толькі з Беларусі, але і з Бранскай вобласці, і з Рослаўля, і нават з Кіева. Карэспандэнты з «Савецкай Беларусі» таксама былі, пісалі потым пра наш кірмаш у газеце. Чым толькі ні гандлявалі! Везлі ўсё: свіней, авечак, свойскую птушку, посуд гліняны, вопратку, цукеркі на палачцы і шмат чаго яшчэ. З'язджацца пачыналі з дзвюх гадзінаў

ночы, месцы займалі, раскладаліся. Са святаннем пачынаўся гандаль. Мару ўсіх маладых жанчынаў таго часу – балонныя плашч – можна было толькі тут купіць. Людзей жа было, як кажуць, бокам не апракінуць. Заўжды ладзіліся канцэрты, атракцыёны. Працаваў тэатр «Батлейка», былі скамарохі на хадзях. Але пачыналі весяліцца толькі тады, калі з палёў працаўнікі прыходзілі, бо па загадзе старшыні калгаса менавіта ў гэты дзень, на Іллю, мусіла пачацца жніво, раней ні-ні! Абавязкова зжыналася некалькі палосаў, потым машыны спынялі да наступнага дня, а ўсе дружна беглі на кірмаш.

Вельмі запомніўся гандаль гармонікамі. Гармонікі былі на любы густ, і, каб прадаць свой тавар, майстры «рэзалі» на іх кожны на свой лад – паказвалі тавар тварам. Самае цікавае чакала наперадзе. Людзі, панакупаўшыся дэфіцытаў, разыходзіліся ў розныя бакі, і пачыналіся танцы, як кажуць, да ўпаду. Пад кожным кустом і дрэвам збіраліся з гармонікам і бубнамі. Дзеці па адных, па другіх пабегаюць і ад усіх гасцінцаў атрымаюць. Радасці было! Свята працягвалася з ночы і да ночы, хадзіла ходарам уся вёска. Кірмаш на Іллю чакалі і рыхтаваліся да яго ўвесь год. Ладзіўся ён, пакуль вёска не

перасялілі. Зрэшты, не да весялосці доўгі час было, а сёння вось як памаладзелі ізноў! Быццам дома пабывалі.

У гэты час слова бярэ наша зямлячка, якая пасля перасялення пераехала ў Бабруйскі раён. Падзяліўшыся ўспамінамі, яна прапануе ўсталяваць помнік пахаванай роднай вёсцы Саматэвічы і паказвае жыхарам праект памятнага знака, што ўжо вырабляецца ў Мурманску па замове былых аднавяскоўцаў. «Гэта не проста помнік, гэта даніна памяці і знак павагі да нашых продкаў, нашых каранёў», – вымаўляе ўсхваляваная жанчына, колішняя жыхарка Саматэвічаў.

Потым узнагароджваюць самага старэйшага і самага маленькага жыхароў вёскі, каб паказаць сувязь пакаленняў. І зноў песні, музыка і скокі пад гармонікі. Падысці да мікрафона і выканаць прыпеўку мог любы ахвочы, і прыпеўкі ліліся на любы густ. Свята ўдалося, і хай яно было не такім маштабным, як раней, але пачатак пакладзены. Глядзіш, і адродзіцца вялікі Ільінскі кірмаш на новым месцы, і ў Новыя Саматэвічы зноў паедуць людзі з усіх бакоў.

Наталля
ДРОБЫШАВА,
намеснік дырэктара
цэнтралізаванай
клубнай сістэмы
Касцюковіцкага раёна

Нашы віншаванні

15 жніўня 1987 года была прынятая пастанова аб адкрыцці гістарычнага музея ў Чашніках, адкрыццё экспазіцыі адбылося ў сакавіку 1991 года. Пад музей быў выдзелены колішні дом купца Гурэвіча, пабудаваны ў пачатку XX стагоддзя.

«Мястэчка Чашнікі і яго гістарычнае мінулае», «Археалагічныя помнікі на тэрыторыі Чашніччыны» ды інш. Праводзяцца пешаходныя экскурсіі па Чашніках «Бярэзінская водная сістэма», «Радзіма

старэйшага беларускага пісьменніка Янкі Журбы», «Спаса-Праабражэнская царква – помнік архітэктуры позняга класіцызму» ды інш.

Беларускі фонд культуры і «Краязнаўчая газета» віншуюць супрацоўнікаў музея з юбілеем установы, зычаць натхнення ў працы, цікавых адкрыццяў і высокіх дасягненняў.

Рэдкалегія і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра ўдзячная нашым чытачам і аўтарам за ўвагу да нашага выдання. Але, на жаль, часам бываюць прыкрыя выпадкі, што ўскладняюць падрыхтоўку артыкула ды ілюстрацыяў да друку. На гэта і хочацца звярнуць увагу сяброў.

Тэкст. Артыкул або нататка павінны быць набраныя ў тэкставым рэдактары Microsoft Word, захаваныя ў фармаце .rtf, як варыянт – .doc, але не .docx (на жаль, гэты фармат на сёння дае найбольшую колькасць памылак з-за збою). Як варыянт, могуць быць і іншыя тэкставыя рэдактары (да прыкладу, бясплатныя AbiWord або OpenOffice ды падобныя), але абавязковая ўмова — захоўваць у фармаце .rtf. Шрыфт (гарнітура, памер, іншыя параметры, а таксама абзацныя водступы) можа быць абраны самастойна (мы прапануем Arial, 13 пунктаў, паўтара інтэрвала, водступ 1,25 см).

Пазначайце па магчымасці поўнаасцю імёны і прозвішчы асобаў, згаданых у тэксце, расшыфрувайце ініцыялы аўтара артыкула, а таксама абрэвіятуры і скарачэнні. Звяртаем таксама ўвагу, што неабходна дасылаць канчатковую версію артыкула, па магчымасці не дадаваць да яго пазней звесткі, факты, удакладненні, новы варыянт дасланага раней, каб у канчатковай публікацыі не ўкралася тэхнічная памылка з-за падрыхтоўкі і ўнясення сказа, абзаца і да т.п. Як варыянт, газета можа пазней вярнуцца да надрукаванага і змясціць артыкул ці нататку ў працяг тэмы.

Газета друкуе матэрыялы на беларускай мове; рэдакцыя перакладае тэксты ў скрайніх выпадках, загадзя агавораныя пры сустрэчы, па тэлефоне або праз электронную пошту.

Ілюстрацыі. Малюнкi, рысункі, фотаздымкі павінны быць захаваныя ў фармаце .jpg (-.jpeg) або .tiff. Пажадана **300 кропак** на цалю (dpi), дапускаецца не меней за **1024 пікселяў** па большым баку ці памерам не менш за **500 кілабайт**. Ілюстрацыі не трэба ўстаўляць у тэкставы дакумент, а прымацоўваць асобна або архіваваць некалькі фота (малюнкаў) і прымацоўваць да пісьма архіў. Не забывайцеся пазначыць, на якой ілюстрацыі хто або што адлюстраваны. Калі ёсць магчымасць, пазначайце аўтарства здымка або малюнка, рысунка (або крыніцу іх паходжання).

Што ж да фота на паперы, то не дасылаце, калі ласка, ксеракопіі ілюстрацыяў.

Просім сяброў звярнуць увагу на гэтыя просьбы і рэкамендацыі пры супрацоўніцтве з рэдакцыяй «Краязнаўчай газеты». Спадзяемся, нашыя стасункі будуць плённымі і зычлівымі.

Будзем разам рабіць нашу з вамі «Краязнаўчую газету»!

У Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь 15 жніўня, у Дзень святкавання 70-годдзя незалежнасці Індыі, адбылося адкрыццё выстаўкі «IND-BEL-ART».

Яшчэ ў лютым група беларускіх мастакоў: Рыгор Сітніца, Юрый Хілько, Дар'я Бунеева і Вера Ягоўдзік здзейсніла творчую паездку ў Індыю. Арганізатарамі праграмы, прымеркаванай да юбілею ўсталявання дыпламатычных стасункаў Беларусі і Індыі, выступілі Пасольства Індыі ў Рэспубліцы Беларусь, Індыйскі савет па культурных зносінах і Беларускі саюз мастакоў.

За час паездкі творцы пабывалі не толькі ў сталіцы Індыі, Нью-Дэлі, але і ў рэгіёнах: на поўдні краіны, у горадзе Кочы (штат Керала),

на захадзе (гарады Мумбай, Аўрангабад) і інш. Праграма ўключала знаёмства з найбольш значымі архітэктурнымі помнікамі (Тадж-Махал, Элора, Аджанта ды іншыя), наведванне музеяў, галерэяў, навучальных устаноў, якія забяспечваюць атрыманне мастацкай адукацыі, а таксама сустрэчы з індыйскімі мастакамі.

Вынікам вандроўкі стала выстаўка «IND-BEL-ART», на якой мастакі-ўдзельнікі праграмы паказалі жывапісныя і графічныя творы, выкананыя па ўражаннях паездкі. Таксама тут наведнікі змогуць пабачыць прадметы, што прадаставіла Пасольства Рэспублікі Індыя ў Рэспубліцы Беларусь: сары, статуэткі, кубкі ды іншае.

Выстаўка будзе працаваць да 3 верасня.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Мастацкія стасункі арыёў

На тым тыдні...

✓ **9 жніўня** ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» адкрылася **І Міжнародная выстаўка пясочнай графікі «Па-за часам»**. Працы, створаныя ва ўнікальнай тэхніцы, прадставілі 38 мастакоў з Беларусі, Літвы, Малдовы, Расіі і Украіны.

Пясочная анімацыя як від мастацтва з'явілася ў XX стагоддзі. Пясок і шкло, святло і цень, рухі рук мастака і фантазія ствараюць вобразы, што змяняюцца на вачах глядача. Так ствараецца пясочная гісторыя з самага недаўгавечнага мастацкага матэрыялу.

✓ **10 жніўня** ў ДOME-музеі І з'езда РСДРП, філіяле Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь, пачала працу **святло-музычная выстаўка «Атлантыда»**. Гэта аўтарскі праект японскага Цэнтра культуры і спорту «Дзэнрын канкэй» («Добрасуседства»), у межах якога можна ўбачыць інтэрпрэтацыю адной з Атлантыдаў – падводны горад Ёнагуні, адкрыты ў Японскім моры. Яго ўзрост не менш за дзесяць тысяч гадоў. Наведнікі выстаўкі могуць апынуцца на дне акіяна сярод выдуманых і рэальных жыхароў «царства ценяў», казачных монстраў, ракавінак і рытуальных масак.

✓ **12 жніўня** ў Беларускім дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і побыту адбылася абрадавая імпрэза **«Жыццень»**. Хлеб – святыня беларускага народа, таму жыво лічылася вельмі адказным перыядам у жыцці беларускага селяніна. Пачатак і заканчэнне ўборкі зернявых урачыста адзначаліся не толькі сельскай грамадой, але і ў кожнай сям'і. Шматлікія абрады, звязаныя з уборкай ураджаю, паказваюць павагу, з якой людзі ставіліся да хлеба.

Пад час свята можна было даведацца, як робіцца «сноп-гаспадар», навучыцца жаць сярпом, убачыць лакальны абрад «Выгнанне мух», пачаставацца традыцыйным караваем і гарбатай ды інш.

✓ **12 жніўня** ў рамках музычнага праекта **«Пешходка» гурт «Relikt»** выступіў з **сольнай праграмай**. Пад час імпрэзы музыкі сабралі грошы для клубнага дома «Открытая душа», які аказвае сацыяльна-псіхалагічную рэабілітацыю і падтрымку людзям з псіхічнымі захворваннямі.

Мінскі клубны дом «Открытая душа» быў створаны ў 2011 годзе грамадскай арганізацыяй «Беларуская асацыяцыя сацыяльных работнікаў». Там людзі, што сутыкнуліся з хваробай,

вяртаюцца ў свет сяброўства, сям'і, працы, занятасці, адукацыі, маюць доступ да сацыяльных паслугаў.

✓ **12 жніўня** ў аграсядзібе «Поўсвіж» на Лепельшчыне адбыўся **фэст «Жнівень»**. На ім выступалі гурты «Варган» (Полацк), «Літы талер» (Мінск) і «Паўночная Сухадроўка» (Віцебск), ладзіліся майстар-класы па народных і сярэднявечных танцах, адбыліся літаратурныя чытанні.

Гаспадар сядзібы Васіль Шкіндзер мае сапраўдны, хоць і невялікі, этнаграфічны музей: у ім ёсць і сельскагаспадарчыя прылады, і выстаўка ліхтароў, кераміка, прыстасаванні для прадзення і ткацтва. Цікавыя экспанаты – цясларская сякера, што выглядае, як сярэднявечная алебарда, польскія вагі міжваеннага часу, якія працуюць і цяпер. Калекцыю В. Шкіндзер збіраў сам па суседніх вёсках і раёнах.

✓ **12 і 13 жніўня** праходзіў **VIII Міжнародны кулінарны фестываль «Мотальскія прысмакі»**. Пад час яго можна было наведаць дэгустацыю народных страваў «Заходзьце, госцейкі, да нас – мы даўно чакаем вас!», майстар-клас па прыгатаванні страваў нацыянальнай кухні Беларусі і суседніх краінаў.

Таксама адбылося тэатралізаванае прадстаўленне «Мотальскія зборня», канцэрты «Разаўем вянкi на ўсе святкі,

на гадавыя празнічкі» з удзелам фальклорна-этнаграфічных дзіцячых і маладзёжных калектываў і «Гэты дзіўны спеў з глыбін народных», гульніва-тэатралізаваная праграма «Мотальскія забаўлянікі» ды інш.

✓ **12 і 13 жніўня** ў Докшыцах адбыўся **Фестываль дзвюх рэк**. Пад час фэсту можна было пачуць легенду пра ўзнікненне рэк Бярэзіны і Віліі, паслухаць выступленні творчых калектываў з тых рэгіёнаў, дзе працякаюць гэтыя рэчкі. Таксама арганізатары свята зладзілі абрад «Лебядзіная вернасць», прайшоў агляд-конкурс сямейнай творчасці, пленэр юных мастакоў, конкурс вакалістаў «Бярэзінскія напевы» ды інш.

✓ **14 жніўня** ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адкрылася **выстаўка мастацкіх партрэтаў Якуба Коласа «Спяшайцеся з паэтам стрэцца...»**. Яна працуе ў межах музейнага выставачнага праекта «Словы і рэчы: невядомыя калекцыі», прымеркаваная да 135-годдзя з дня нараджэння Якуба Коласа. Упершыню экспануецца раней невядомы графічны партрэт Якуба Коласа, размешчаны на вокладцы перыядычнага выдання «Белорусский иллюстрированный календарь» за 1944 г., якое выйшла з друку ў Буэнас-Айрэсе.

Новыя лаўрэаты конкурсу «Экслібрыс» імя Францыска Скарыны

6 жніўня, у дзень 500-годдзя беларускага кнігадрукавання, абвешчаныя вынікі штогадовага літаратурнага конкурсу, арганізаванага ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і прысвечанага мастацкаму перакладу на беларускую мову. Пераможцамі сталі пяць маладых літаратараў.

Першае месца атрымала **Іаанна Владыка** за пераклад «Найлепшага месца на Зямлі» Тэ-рэсы Тышыньскай.

Другое месца: **Алесь Емяльянаў-Шыловіч** за падборку перакладаў з англійскай і польскай моваў.

Трэцяе месца: **Сяргей Матырка** за пераклад «Вялікага Гэтсбі» Ф. Скота Фіццджеральда.

Прызёрамі конкурсу сталі таксама **Надзея Квасняк** за пераклады вершаў Юльяна Тувіма і **Яўгенія Лабоха** за пераклад Сакі (Гектара Х'ю Манро).

Цырымонія ўганаравання пераможцаў адбудзецца ў верасні.

*Прэс-служба
ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў»*

«Насустрач любові людскай»

Так называлася літаратурная гадзіна, якая прайшла 9 жніўня ў Карэліцкай раённай бібліятэцы і была прымеркаваная да 100-годдзя з дня нараджэння Янкі Брыля.

Пачалося мерапрыемства распевадам аб жыццёвым і творчым шляху класіка, лёс якога быў звязаны з Карэліцкай зямлёй. Успамінамі падзялілася дачка пісьменніка Наталля Іванаўна, якая расказала шмат цікавага пра бацьку.

Змястоўнымі выступленнямі парадавалі прысутных намеснік старшыні Мінскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Бажэна Ганушкіна, а таксама чытачы бібліятэкі, якія асабіста ведалі Янку Брыля: мясцовы пісьменнік, краязнаўца, былы настаўнік Іван Вярбіцкі

і старшыня Савета ветэранаў Ніна Яфрэмава.

Кніжная выстаўка «Народны пісьменнік – Янка Брыль» ладзілася на аснове матэрыялаў з фондаў бібліятэкі, дзе экспанавалася мастацкая спадчына творцы і даследаванні жыццёвага і творчага шляху славутага земляка.

Прыемна гучалі на імпрэзе скрыпка і цымбалы, чыталіся ўрыўкі з апавяданняў і вершы Янкі Брыля, што напоўненыя непаўторнай сонечнай празрыстасцю, жыватворнымі, гаючымі сокамі роднай зямлі – творы, якія заклікаюць любіць Бацькаўшчыну, народ, павучую беларускую мову.

*Наталля КАЗАРЭЗ,
метадыст Карэліцкай раённай
бібліятэкі*

Жнівень – месяц юбіляяў

Апошні месяц лета сёлета багаты не толькі на высокі ўраджай зернявых на палях краіны, але і на юбілейныя даты.

Краіна адзначае 500-годдзе беларускага кнігадрукавання, 135 гадоў таму нарадзіліся Янка Купала і Якуб Колас, а 100 гадоў таму – Янка Брыль і Пімен Панчанка, святкуе 100-гадовы юбілей найстарэйшай беларускамоўнай газеты «Звязда», 85-годдзе адзначыў выдатны беларускі вучоны Адам Мальдзіс...

В. Жыбурт

Не засталіся абыякавымі да слаўных юбіляяў і жыхары Дзяржыншчыны. Днямі ў Дзяржынскай цэнтральнай раённай бібліятэцы адбылася беларускамоўная дыктоўка, прысвечаная 500-годдзю беларускага кнігадрукавання, Году навукі і 100-годдзю газеты «Звязда». З прывітальным словам да ўдзельнікаў дыктоўкі (а іх сабралася каля 20 чалавек) звярнуліся дырэктар бібліятэкі Валяніна Клімовіч і старшыня раённай арганізацыі БРСМ Кірыл Шык.

Для дыктоўкі быў выбраны ўрывак з апавядання Якуба Коласа «Крыніца», што ўвайшло ў зборнік «Казкі жыцця». З вялікім натхненнем радкі гэтага выдатнага твора дыктавала супрацоўніца бібліятэкі, паэтка, сябра літаратурна-паэтычнага клуба «Выток» Вольга Жыбурт. Трэба было бачыць, з якім стараннем, быццам вучні школы, пісалі дыктоўку чытачы бібліятэкі, узрост якіх хістаўся ў межах ад 18-і да 76-і, як радасна ва ўсіх свяціліся вочы! На дыктоўцы прысутнічалі журналісты «Звязды» і мясцовай раённай газеты «Узвышша».

Наогул, нашая раённая бібліятэка, якую ўзначальвае ўлюбёная ў сваю справу В. Клімовіч, даволі часта праводзіць цікавыя і змястоўныя мерапрыемствы, пераважна на роднай мове. Правярэй свае веды беларускай мовы і аўтар гэтых радкоў. Пасля такіх культурных мерапрыемстваў не пакідае думка, што беларуская мова не знікне, ёй наканавана доўгае-доўгае жыццё.

*Лявон ЦЕЛЕШ,
г. Дзяржынск*

Музей пад бібліятэчным дахам

У сельскай бібліятэцы агарадка Мураваная Ашмянка нядаўна з'явіўся музейны краянаўчы пакой, адкрыццё якога адбылося ў сёлетнім чэрвені. Аб'ект, які так доўга чакалі мясцовыя жыхары, створаны пад час рэалізацыі праекта «КУТ» (Культура ўправлення тэрыторыяй), прафінансаванага Еўрасаюзам у межах міжнароднай гуманітарнай дапамогі. Міні-музей пашырыў культурную прастору рэгіёна.

Музейная экспазіцыя размешчана ў адным з пакояў бібліятэкі. Тут сабраныя інфармацыйна-крайнаўчыя матэрыялы, экспанаты, што адлюстроўваюць гісторыю вёскі Мураваная Ашмянка, побыт, традыцыі мясцовых жыхароў. Экспазіцыя прадстаўлена як частка жылога памяшкання сялянскай хаты мінулых часоў: печ, хатняе начынне, ручнікі, поцілкі, адзенне і г.д.

Частку пакоя займаюць выставачныя вітрыны, у якіх

сабраныя матэрыялы пра знакамітага ўраджэнца Мураванай Ашмянкі Крыштофа Дарагастайскага, ваеннага і дзяржаўнага дзеяча ВКЛ (XVI – пачатак XVII ст.), аўтара навукова-папулярнай кнігі пра коней «Гіпіка». Паводле гістарычных звестак, у маентку К. Дарагастайскага мелася друкарня, адна са старэйшых на тэрыторыі Беларусі, у якой былі выдадзеныя 6 палемічных кніг ашмянскага кальвінскага казнадзёя Войцеха Салінарыюса «Цэнзура» (1615).

Бібліятэкар і мясцовая ўлада ўдзячныя жыхарам ваколцаў за насычэнне музея этнаграфічнымі экспанатамі.

За два месяцы з часу адкрыцця музейны краянаўчы пакой наведалі каля 250 чалавек: мясцовыя жыхары, школьнікі, госці з іншых рэгіёнаў. Толькі пад час урачыстага адкрыцця музей прыняў каля 80 наведнікаў.

Асноўныя звесткі пра міні-музей можна атрымаць з выдадзенага аддзелам бібліятэчнага маркетынгу Ашмянскай раённай бібліятэкі буклета «Музейны краянаўчы пакой сельскай бібліятэкі аг. Мураваная Ашмянка» і сайта ўстановы.

Музей – гэта вынік пошукавай і краянаўчай дзейнасці бібліятэкі, і ён, спадзяемся, становець паўплывае на патрыятычнае выхаванне падлеткаў і моладзі.

*Галіна ПАЛУБІНСКАЯ,
метадыст аддзела бібліятэчнага
маркетынгу Ашмянскай
раённай бібліятэкі*

У Трансільваніі

Гэта была гістарычная вобласць у Усходняй Еўропе, якая лічылася асноўным ядром гета-дакійскай дзяржавы. Яна недарэмна спадабалася рымлянам, і яны пачалі ўзводзіць там свае цудоўныя дарогі і дамы.

А ў хуткім часе па тых жа самых цудоўных рымскіх дарогах прайшлі легіёны готаў, гунаў, гепідаў, авараў, булгараў і славянаў. Яны не вельмі былі літасцівымі да мясцовага насельніцтва і зганялі яго са звычайных мясцінаў у дрэмучыя лясы і горныя цяніны.

У канцы IX стагоддзя ў Трансільванію прыйшлі влахі (валохі) – раманізаваны народ кельцкага паходжання. У X стагоддзі тут асела значная частка мадзярскіх (венгерскіх) плямёнаў, якія прыйшлі з Паўночнага Прычарнамор'я.

Гэтая гістарычная вобласць на працягу некалькіх стагоддзяў уваходзіла ў

склад Венгерскага каралеўства. Яна лічылася Закарпатскім краем.

Скарына звярнуў увагу на тое, што Трансільванія была краінай графстваў, імі кіравалі ваяводы, што прызначаліся каралямі з ліку вышэйшай венгерскай арыстакратыі. Часта графствы называліся яшчэ камітатамі.

Яму расказвалі, што папярэднікам Уласла II быў венгерскі кароль Мацяш Корвін. Той праводзіў жорсткую палітыку ў адносінах да баронаў, вышэйшых магнатаў Трансільваніі. Бароны лічылі сябе найвышэйшымі асобамі на сваёй тэрыторыі. Іх свавольства часам даходзіла не толькі да ўзброеных выступаў супраць сваіх суседзяў, але нават і супраць караля. Корвін усяляк абмяжоўваў іх правы, што не вельмі падабалася баронам. У гэтай барацьбе кароль абапіраўся на падтрымку мясцовай шляхты.

Гэтаўшы каралём Венгрыі, Уласла II пачаў праводзіць мяккую палітыку ў адносінах да магнатаў Трансільваніі. Гэта была непрадбачлівая палітыка. Усе новаўвядзены Корвіна, накіраваныя на ўмацаванне каралеўскай улады, былі забытыя.

Пад ціскам магнатаў новы кароль адмовіўся ад аднаго з асноўных прынцыпаў палітыкі свайго папярэдніка – падтрымкі той часткі шляхты, якая служыла Мацяшу Корвіну апорай у барацьбе са свавольствам баронаў. Адзін за другім выходзяць законы Уласла II, што прадастаўляюць магнатэрыі і прыбліжанай да яе шляхце новыя прывілеі.

Магнаты набылі выключнае права ў каралеўскім савеце, атрымалі права мець сваё войска. Казна была спустошана, бо буйныя магнаты дабіліся вызвалення ад шэрагу падаткаў. У заклад пайшлі каралеўскія руднікі, рыначныя мястэчкі. Улада караля становілася ніфічнай: не было за што наняць войска, каб трымаць парадак не толькі ўнутры Трансільванскага княства, але і на яго межах.

Усё гэта было добра знаёмае Францыску Скарыну. Ягелоны былі вернымі свайму прынцыпу: толькі магнатэрыя з'яўляецца соллю зямлі, толькі з яе дапамогай можна трымаць у пакоры больш дробную шляхту і ўсё насельніцтва дзяржавы. Так было ў Вялікім Княстве

Літоўскім, так было ў польскай Кароне, так сталася і ў Трансільванскім княстве.

За кароткі час у Трансільванскім княстве выраслі свае венгерскія радзівылы, сапегі, гаштольды, пацы. У іх руках былі найважнейшыя дзяржаўныя пасады, а таксама ўлада над камітатамі (графствамі). Прызначэнне таго ці іншага магната ішпанам (вышэйшай пасада ў камітаце) суправаджалася павышэннем яго матэрыяльнага становішча, бо яму ў якасці заробку перадаваліся даходы ад самых буйных маёнткаў у камітаце.

Але Францыску Скарыну да ўсяго гэтага было мала справы. Галоўнае, што ён стаў сакратаром правіцеля. І хаця гэтае сакратарства не было сакратарствам у караля, але ў нечым трансільванскія магнаты пераўзыходзілі і самога караля. У іх было больш багацця і грошай, яны мелі таксама вялікае наёмнае войска і шматлікую шляхту, што праслужвала ім.

Ма на ведаем дакладна, у якога трансільванскага магната мог быць сакратаром Францыск Скарына. Гэта поле дзейнасці для наступных даследчыкаў. Магчыма, яны адшукаюць у архівах сучаснай Румыніі нейкія дакументы, што пралюць святло на гэтую справу.

Не можам мы таксама абысці ўвагай і яшчэ адну тэрыторыю, якая ў старажытнасці была рымскай

правінцыяй Дакіяй. І хаця ў сваім даследаванні пра сакратарства Скарыны мы зрабілі ўпор на Трансільванію, але не выключана магчыма і знаходжанне яго ў Валахіі.

Гэта тычыцца не ўсёй Валахіі (рум. Тага – Румынская зямля), а толькі яе заходняй часткі, якая ўключала ў сябе Алтэнію ці Малую Валахію з галоўным горадам Краёва. Тут таксама існавалі раннедзяржаўныя аб'яднанні влахаў – кнезаты і ваявадаты. І, вядома ж, былі багатыя кнезы і ваяводы, якія маглі мець свайго сакратара з медыцынскай адукацыяй.

Хаця ў гэты час Малая Валахія ў выніку здрадніцкай палітыкі валашскіх магнатаў апынулася ў васальнай залежнасці ад Асманскай імперыі. Султан зацвярджаў валашскіх гаспадароў і абавязваў іх штогод асабіста дастаўляць яму даніну і ўдзельнічаць з войскам у асманскіх паходах. А каб тыя былі пакорнымі, утрымліваў іх сыноў і блізкіх родзічаў у Стамбуле.

Ведаючы пра гэта, Францыск Скарына наўрад ці б згадзіўся на сакратарства ў Валахіі. Хутчэй за ўсё, яго сляды трэба шукаць менавіта ў Трансільваніі.

Рыгор
АНДРЭЯВЕЦ,
г. Томель

(Працяг будзе)

У 2017 годзе Скарына выдаваў бы Біблію праз краўдфандынг

Паўтысячагоддзя таму ў Празе пачыла свет першая друкаваная кніга на беларускай мове – «Псалтыр», які 6 жніўня 1517 года выдаў Францыск Скарына. Гэта стала знакавай падзеяй не толькі для беларускага кнігадруку, але і для беларускага мастацкага перакладу. Перакладчыкі, якія другі месяц збіраюць на платформе «Улей» сродкі на выданне серыі перакладной літаратуры «Амерыканка» (<http://ulej.by/project?id=199735>), параўналі свой досвед з агульнавядомымі фактамі жыцця слаўтага палачаніна і прыйшлі да (не)чаканай высновы. Калі б Скарына жыў у XXI стагоддзі, ён таксама быў бы змушаны збіраць грошы на выдавецкія праекты праз інтэрнэт. Вашай увазе – пяць доказаў гэтай «гіпотэзы».

1. Выданне кніг у Беларусі – дарагая асалода. Што цяпер, што 500 гадоў таму. Адважваюцца на такое хіба фанаты свайго справы. Каб зменшыць выдаткі, сучасныя выдаўцы друкуюць кнігі ў суседніх краінах: Літве, Украіне ці Расіі. Скарына першым прыйшоў да гэтай схемы, заснаваўшы свой кніжны стартап у чэшскай Празе. Уся актыўная друкарская дзейнасць заняла два гады: 22 кнігі з 1517 г. па 1519-ы. Усяго Скарына іх надрукаваў 24. Апошняя – «Апостал» – выйшла ў Вільні ў 1525 г. Калі браць да ўвагі ўмовы існавання беларускай кнігі ў наш час, можна меркаваць, што рэвалюцыйныя для свайго часу выданні Скарыны так і не акупіліся. Вядома, што першадрукар спрабаваў заваёўваць новыя рынкі, дзеля чаго

пераехаў у Маскву. Аднак перанесці бізнес не ўдалося: маскоўскія манашы-пералісчыкі вылічылі канкурэнта і вытурылі яго з Трэцяга Рыма, абвясціўшы «лацінянінам». Не знайшоўшы магчымае развіццё, Скарына, відавочна, адчуў эмацыйнае выгаранне і, як сказаў б цяпер, змяніў сферу, заняўшыся іншымі справамі.

2. Як і сучасныя беларускія перакладчыкі, якія не атрымліваюць дапамогі ад дзяржавы, Скарына не змог бы выдаць кнігі без падтрымкі спонсараў. Яго мецэнатамі былі віленчукі Якуб Бабіч і Багдан Онькаў, а таксама вялікі князь Канстанцін Астрожскі ды іншыя адукаваныя магнаты эпохі. Лічыцца, што Бабіч і Онькаў фінансавалі пераклад і выданне 22-х кніг, якія Скарына друкаваў у Празе, і дзвюх у Вільні. Віленская друкарня Скарыны месцілася ў доме Бабіча.

3. На краўдфандынг звычайна выносяцца праекты, карысныя для культуры і грамадства. Скарына бачыў сваёй мэтай асвету суайчыннікаў. Менавіта таму ён не друкаваў Бібліі цалкам. Такое выданне было б вельмі дарагім і заняло б шмат часу. Ды і цікавае яно было б хіба адукаванай эліце Вялікага Княства, якая да таго ж свабодна чытала на лаціне, па-грэцку ці на старажурэйскай мове, калі згадаць пра іўдзейскіх мудрацоў. Скарына перакладаў на «рускую мову» самыя папулярныя раздзелы, прывабныя для шырокага чытача. Да Святога Письма ён дадаваў разгорнутыя каментары і такім чынам выкарыстоўваў

Біблію, каб пашыраць сярод «паспалітых людзей» свецкія веды. Напрыклад, друкаваў календары сонечных і месяцовых зацямненняў.

4. Калі збіраеш грошы на культуру па схеме дабрачыннасці, іх хапае толькі на самае неабходнае. Скарына свядома выкарыстоўваў чорна-белы друк, каб знізіць сабекошт кніг. Толькі «пада-

рункавае» выданне «Песні песняў» мела яшчэ і чырвоную фарбу. Скарына зрабіў друкаваную кнігу пад'ёмнай для тагачаснага «сярэдняга класа» – купцоў, медыкаў, настаўнікаў. Прычым не толькі па грашах, але і літаральна: скарынаўскія выданні ў параўнанні з фаліянтамі таго часу выглядалі сапраўднымі покет-букамі. «Малую падарожную кніжку» ў 1/12 аркуша, выдадзеную ў Вільні ў 1522 г., дзе змяшчаліся самыя ўжытковыя рэлігійныя тэксты, можна было браць у вандроўку. Для тагачасных людзей гэта было супастаўна з вынаходніцтвам у XXI ст. электроннай кнігі.

5. Важны складнік краўдфандынг – падача, візуальны шэраг. Чым прывабнейшы праект, тым больш ахвотна яго падтрымлівае аўдыторыя. Скарына быў, апроч усяго, яшчэ і здольным дызайнерам. Ён не толькі ўласнаручна рабіў гравюры, каб праілюстраваць свае кнігі, але і распрацаваў пазнавальны лагатып свайго друкарскага прадпрыемства – Месяц і Сонца – які і цяпер актыўна ўжываецца ў беларускай культуры. Адкінуўшы лішнюю сцігласць, друкаваў у выданнях Бібліі аўтапартрэт, зрабіўшыся тварам уласнага прадпрыемства. Па эскізах Скарыны нямецкія майстры вырабілі аўтарскі шрыфт, абрысы якога сёння трывала асацыююцца з гісторыяй беларускай кнігі.

Ці ўдалося б Скарыну сабраць неабходную на выданне яго кніжнай серыі суму праз краўдфандынг? Ці змог бы ён пераканаць суайчыннікаў у тым, што друкаванне кніг – перспектыўная справа, якая ўсяго праз паўстагоддзе зменіць культурнае аблічча іх радзімы, зрабіўшы Вялікае Княства Літоўскае цэнтрам славянскага пісьменства? Ці кавае пытанне, на якое няма адказаў.

Марыя
МАРТЫСЕВІЧ

Смалярня і Аколіца Фларыяна Чарнышэвіча знайшліся?

Вёскі Смалярня і Аколіца Клічаўскага раёна атрымалася наведаць праз 100 гадоў пасля Фларыяна Чарнышэвіча, і досыць верагодна, што гэта менавіта паселішчы, апісаныя ў «Надбярэзінцах».

У рамане Фларыяна Чарнышэвіча «Надбярэзінцы», беларускі пераклад якога выйшаў сёлета ў выдавецтве «Янушкевіч», згадваецца шэраг населеных пунктаў. Суаднесці некаторыя з рэальнымі гарадамі проста: *Магілёў, Бабруйск, Жлобін, Рагачоў, Бялынічы...* Вёскі ж, якія называе пісьменнік, і мястэчка *Вонча* нашмат складаней ідэнтыфікаваць. Большасць назваў, што выкарыстоўваюцца ў рамане, не фігуруюць на мапе сучасных Клічаўскага і Бабруйскага раёнаў. Аднак вёскі Смалярня і Аколіца атрымалася наведаць фактычна праз 100 гадоў пасля Ф. Чарнышэвіча (дзеянне «Надбярэзінцаў» адбываецца ў 1911 – 1920 гг.), і досыць верагодна, што гэта менавіта паселішчы, апісаныя ў «Надбярэзінцах», хаця ўпэўнена сцвярджаць немагчыма.

Вёска Смалярня

Смалярня знаходзіцца за 5 км на паўднёвы захад ад райцэнтра Клічаў. Чарнышэвіч апісвае вёску так: «*Па левым баку стаяць будынкі, па правым – сады. Дамы крытыя гонтай, вялікія, на 3-4 пакоі. Панадворкі і вуліца абгароджаныя вострымі каламі, абсаджаныя курчавымі дрэвамі.*

доўга, Анатоль Бяржанін 1955 г. нар., быў у шлюбе са шляхцянкай з недалёкай вёскі Іванаўка. Жонку ён заве «пшэчкай», сам сябе ні палякам, ні шляхцюком не лічыць, хаця адзін ягоны родзіч па маці меў, па яго словах, «чыста польскае» прозвішча – Славінскі. Нават кажа: «*Я па-*

правёў у Смалярні дзяцінства. І з яго допісу вынікае, што «той» і «гэты» пасёлкі ўсё ж адрозніваліся: «*На “тым пасёлку” людзі сапраўды жылі па-іншаму – сады, хаткі, вядзенне гаспадаркі, больш уласцівае заходняй частцы краіны. Імёны ў людзей таксама былі больш уласцівыя Заходняй Беларусі – Ліда, Ліля, Міходзя...*». Той жа Славінскі, па ўспамінах А. Бяржаніна, сваю жонку Кацярыну «пастараму зваў *Кася*», у вайну дапамагаў партызанам, сярод якіх быў і яго сын.

будынкі, што грувасціліся без аніякага ладу. Там, дзе ў аднаго гаспадара стаяла хата, другі прыбудаваў хлэй ці стадолу – і наадварот. Падворкі і завулкі, якімі быў аплецены ўвесь засценак, размяжоўваліся жардзянікам. Сады – якія ў каго былі – хаваліся паміж будынкамі. Адзінай аздобай вёскі былі старыя дубы і яліны з буслінымі гнёздамі на версе – іх у засценку было больш за 10. Тым не менш вялізныя стадолы і шматлікія стагі сена ці збожжа ля іх сведчылі

Аколіца знаходзіцца за 6 км на поўдзень ад вялікай вёскі Коўбча, цэнтра сельсавета, якую лёгка адшукаць на мапе. Ад Смалярні да Аколіцы на паўночны захад прыкладна 20 км. Мясцовыя жыхары кажуць, што Аколіцай звалася сукупнасць «пасёлкаў», кожны з якіх меў сваю назву: *Жыжгайлава* (Гіжгайлава), *Красны лес*, *Буда*. Сучасная вёска *Чырвоны лес* – гэта ранейшы пасёлак *Жыжгайлава*. У «Надбярэзінцах» згадваецца вёска *Вежгайлоў*,

... за выганам – поле, за полем – луг...

За садамі знаходзяцца агароды з капустай, а да агародаў шчыльна падыходзіць пушча; за хлявамі – гумны, за гумнамі – выган, за выганам – поле, за полем – луг, за лугам іншы лес, але не пушча... У Смалярні 22 гаспадаркі».

Сёння тут жывуць пераважна дачнікі, якія не могуць нічога распавесці пра мінулае паселішча. Адзіны смалярчук, які нарадзіўся і жыў у вёсцы

лякаў і хахлоў не люблю». Найчасцей усё ж выкарыстоўвалі найменне «*шляхты*».

Анатоль Аркадзевіч узгадвае, што вёска дзялілася на «ту» і «гэту» паловы перакрыжаваннем дарог, але акрамя сваяка Данілы Славінскага «палякаў» сярод суседзяў не памятае. У той жа час, пад артыкулам пра «Надбярэзінцаў» на tut.by пакінуў каментар мужчына, які таксама

За 2-3 км ад Смалярні ў лесе быў хутар беднякоў *Ніўкі*. У рамане вёска з такой назвай знаходзіцца непадалёк Аколіцы.

Аколіца ў Ф. Чарнышэвіча апісаная наступным чынам: «...ляжала за колькі дзясяткаў вёрстаў на паўночны захад ад Смалярні... шляхецкі засценак: яго заклалі шмат вякоў таму, і калісьці ён быў вялікі і заможны, але цяпер ад яго шляхетнасці амаль не засталася следу, ён моцна абрусеў. Вакол мусіла быць нямала драбнейшых польскіх паселішчаў, якія мелі з Аколіцай даўнія сувязі і ва ўсім бралі з яе прыклад... Яна стаяла над невялікай рэчкай, што называлася *Нілка*. За *Нілкай*, трохі наўскос, была бачная вялікая руская вёска, што звалася гэтак жа, як рэчка... У выглядзе Аколіцы не было ні парадку, ні прыгажосці. Тут пераважалі старыя і нізкія

Дом у Смалярні

пра заможнасць мясцовых жыхароў. Перад тым, як убежыць у вёску, дарога раздзялялася на некалькі крывых завулкаў... усяго ў ваколіцы 30 двароў... 8 з іх – праваслаўныя...».

але без лакалізацыі. Вёску *Нілка* мясцовыя жыхары не ўзгадалі.

Алена ЛЯШКЕВІЧ,

(Заканчэнне ў наступным нумары)

Хаты ў вёсцы Аколіца

Нескароныя

Выпадкова знойдзеная ў інтэрнэце «Докладная записка ПП ОГПУ по БССР о борьбе с бандой кулаков. 5 августа 1931 г.» № 7, адрасаваная намесніку старшыні Аб'яднанага дзяржаўнага палітычнага ўпраўлення (АДПУ) пры СНК СССР Ягоду, мала сказаць, уразіла. Гэты дакумент быў расказаны толькі ў 2013 г., да гэтага часу пра гэта ніхто не гаварыў і не пісаў.

Раскулачаныя і сасланыя ў Сібір беларускія сяляне не пакінулі пасля сябе ўспамінаў і мемуараў, бо ў большасці сваёй былі людзі малапісьменныя. Яны не пісалі пратэстаў, скаргаў, просьбаў на памілаванне, гінулі ў лясках, па да-

розе ў ссылкі, потым у халодным Сібіры. У суседніх з Беларуссю краінах сёння стаяць помнікі нескароным – тым, хто загінуў за права жыць і працаваць на сваёй роднай зямлі; мы ж паранейшаму мала што ведаем пра гэтыя гістарычныя падзеі.

Дакладная записка № 7 пра такіх, нескароных, з вёскі Хойніцкага і Брагінскага раёнаў, уважліва прачытаная мною некалькі разоў, яшчэ раз пацвердзіла думку, што простыя сяляне нікога не хацелі ні забіваць, ні параніць, яны сталі ахвярамі бяздумнай рэпрэсіўнай палітыкі сталінскай дзяржавы.

Намеснік ПП (Палітычнага Прадстаўніцтва) АДПУ па БССР Іван Гродзіс на дзвюх старонках падрабязна піша справаздачу: быццам з канца чэрвеня 1930 г. у Гомельскі Аперсектар ПП АДПУ БССР сталі паступаць звесткі пра тое, што на мяжы Хойніцкага і Брагінскага раёнаў была арганізаваная банда мясцовых кулакоў, якія збеглі з ссылкі, у колькасці 15–20 чалавек, і якія добра ўзброеныя, нічым сябе не выяўляюць, хаваюцца ў лясках і вярбуюць у сваю банду яшчэ не высланых кулакоў і цвердазаданнікаў – сялянаў-аднаасобнікаў, якія працуюць па строга вызначаным дзяржаўным плане-заданні.

Пры праверцы гэтых звесткі пацвердзіліся, прычым было ўстаноўлена, што банду ўзначальвае сасланы вясной 1930 г. і збеглы з ссылкі кулак вёскі Пудакоў Паселіцкага сельсавета Хойніцкага раёна Аляксандр Жураўскі, 48-і гадоў, і яго памочнік, таксама збеглы з ссылкі кулак вёскі Мікулічы Брагінскага раёна Рыгор Біран. 30 ліпеня для ліквідацыі банды ў Хойніцкі раён была накіраваная аператыўная група з работнікаў Асобага аддзела ПП АДПУ БССР і Гомельскага аперсектара, і 2 жніўня быў кінуты ў раён атрад чырвонаармейцаў Гомельскага дывізіёна войскаў АДПУ ў колькасці 30-і чалавек на чале з камандзірам дывізіёна. Чырвонаармейцы былі ўзброеныя вінтоўкамі, ручным кулямётам Дзегцярова і двума аўтаматычнымі пісталетаў Томсана.

Калі чырвонаармейцаў заўважылі бандыты, яны залеглі і адкрылі па канваірах стральбу; тут жа да канваіраў падаспеў камандзір дывізіёна з астатнімі чырвонаармейцамі, і паміж бандытамі і чырвонаармейцамі завязалася перастрэлка, у выніку якой апынуліся забітымі: Аляксандр Жураўскі – галава банды (памёр праз 30 хвілінаў пасля ранення, будучы параненым трыма кулямі ў правую нагу на вылет, чатырма кулямі ў плячо, адной у шыю і адной у горла – да апошняга моманту ад-

ИСТорические МАТериалы

Бюджет / Регистрация

БИБЛИОТЕКА
ДОКУМЕНТЫ
СТАТИСТИКА
МИФЫ ИСТОРИИ СССР
VIVE LIBERTA
ГАЛЕРЕИ
ФОРУМ
О НАС

Главная » «Совершенно секретно»: Лубянка - Сталину о положении в стране. 1931 г. » IV. Деревня. Крестьянство

Докладная записка ПП ОГПУ по БССР о борьбе с бандой кулаков. 5 августа 1931 г.

Реквизиты:	
Тема:	Коллективизация
Направление:	Суды и правоохранительные органы
Тип документа:	Справки и отчеты
Государство:	СССР
Датировка:	1931.08.05
Метки:	ОГПУ
Источники:	«Совершенно секретно»: Лубянка - Сталину о положении в стране (1922 - 1934 гг.). Т. 9. М. - 2013. Стр. 396-399
Архив:	Ф. 2. Оп. 9. Д. 211. Л. 20-23. Подлинник.

№7

Совершенно секретно

Зам. председателя ОГПУ Ягоде

Копия в ОО ОГПУ Залуны

Москва

С конца июня месяца сего года в Гомельский Оперсектор ПП ОГПУ БССР стали поступать сведения о том, что на стыке Хойнического и Брагинского районов из Бежавших из ссылки местных кулаков организовалась банда в количестве 15-20 человек, какова, будучи хорошо вооружена, ничем себя не проявляет, укрывается в лесах и производит вербовку в свою банду невысланных кулаков и твердозаданников⁴⁴, через них же создает повстанческую организацию.

При проверке эти сведения подтвердились, причем, было установлено, что банда эта возглавляется высланным весной 1930 г. и Бежавшим из ссылки кулаком деревни Пудаково Поезельского сельского совета Хойнического района Журавским Александром, 48-ми лет, и его помощником, также Бежавшим из ссылки кулаком деревни Микюличи того же сельсовета Брагинского района Биран Григорием. Путем разработки банды и ее связей нам удалось во второй половине июля месяца устроить свидание шести нашим источникам (по легенде - Бежавшим кулакам) с бандитами банды Журавского. При свидании помощник главаря банды Биран Григорий предложил нашим источникам временно укрываться отдельно от банды из соображений конспирации до момента, пока они создадут крепкую повстанческую организацию для поднятия восстания, так как в случае, если банда разрастется, то им придется совершать вооруженные ограбления для того, чтобы пропитать себя, что, в свою очередь, может повлечь за собой их разгром, так как на место будут высланы войска.

30 июля сего года для ликвидации банды и организации была выслана в Хойнический район оперативная группа из работников Особого отдела Полномочного Представительства ОГПУ БССР и Гомельского оперсектора, и 2 августа был выброшен в район отряд красноармейцев Гомельского дивизиона войск ОГПУ в количестве 30 человек с командиром дивизиона во главе. Красноармейцы были вооружены винтовками, ручным пулеметом Дегтярева и двумя автоматическими пистолетами Томсона.

стрельваўся), яго брат Канстанцін Жураўскі, Фёдар Зеляноўскі і Цімафей Найдзёнаў; захоплены жывым Аляксей Біран, паранены ў правую нагу вышэй калена. З боку чырвонаармейцаў забітых і параненых няма.

Такім чынам, за час правядзення аперацыі было забіта шэсць бандытаў, параненыя два, узятыя жывымі шэсць, у тым ліку тры жонкі бандытаў і бацька кіраўніка банды, якія былі з імі; арыштавана членаў арганізацыі, укрывальнікаў і памагатых банды – 21 чалавек; захоплены зброі: вінтовок рускага ўзору – шэсць, адна вінтоўка сістэмы Рэмінгтан, два абрэзы, рэвальвер сістэмы «наган», вінтоўачных патронаў – 201 і наганаўскіх – 15.

Сёння зразумела, што гэтых людзей пазбавілі жыцця толькі таму, што камусьці трэба было напісаць справаздачу аб ліквідацыі банды – «отчитаться», што яны не «ўпісаліся» ў генеральную лінію партыі. Праз восем гадоў расстраляюць як ворага народа і самога І. Гродзіса, у 1938 годзе ў Лубянскай турме скончыць сваё жыццё і

Ягода, для якога так старанна і падрабязна была напісаная дакладная записка. «Банда» складалася з тых, хто не хацеў пакідаць сваю зямлю, узараную потам і крывёю. Праводзячы гэтыя акцыі, улады не задавальняліся канфіскацыяй рухомай і нерухомай маёмасці. Сяляне аддавалі калгасам усё, што ў іх было, былі згодныя выконваць усе заданні бальшавіцкай улады, але іх усё роўна ссылаў на верную пагібель у Сібір.

І хоць у дакладной запісцы пазначана, што «за час правядзення аперацыі было забіта шэсць бандытаў, параненыя два, узятыя жывымі шэсць, у тым ліку тры жонкі бандытаў і бацька кіраўніка банды, якія былі з імі ў бандзе; арыштавана членаў арганізацыі, укрывальнікаў і памагатых банды – 21 чалавек», вядома, што ўсе, хто хаваўся ў лесе ад ссылкі ў Сібір, назаўтра раницай былі расстраляныя без суда і следства і закапаныя ў лесе. Да гэтага часу невядома, дзе знаходзіцца гэтая брацкая магіла.

Сёння ўжо не засталася ў

жывых нікога, хто хаваўся тым летам у Рафанскім бары, памерлі і іх дзеці. Сярод тых, хто быў сведкам тых жудасных падзеяў, была сямігадовая дзяўчынка Вольга Канстанцінаўна Жураўская (Гуц) з вёскі Пудакоў Хойніцкага раёна, якая ў сем гадоў засталася круглай сіратаю з гадалай сястрычкай на руках. Яна пражыла доўгае жыццё (1923 – 2012), часта ўспамінала, як яны, кулацкія ці, як яшчэ іх называлі, бандыцкія дзеці, перажылі голад 1933 года, вайну, пасляваенную разруху і пасляваенны голад, але чамусьці часцей за ўсё ўспамінала калектывізацыю як самыя жудасныя гады свайго жыцця: «Яшчэ ў

1930 г. пад час аперацыі па ліквідацыі банды.

Мама мая, жонка Канстанціна Жураўскага Ганна, па дарозе цяжка захварэла, і яе знялі з цягніка. Праз некаторы час, пад восень, яна, зусім хворая і схуднелая, усё ж такі дабралася да роднай вёскі. Яна яшчэ не ведала, што ўжо няма ў жывых яе мужа і ўсё яго радні. Даведалася, калі яе як бандыцкую жонку ніхто не хацеў пускаць у сваю хату ні па жыцц, ні па грэццу, каб не наклікаць бяду. Так яна і памерла восенню 1930 г. і пахаваная ў вёсцы Пудакоў. Яе бацька, а мой дзед Іван, таксама быў ссыльным: вясной 1930 года яго саслалі ў Сібір, але яму ўдалося збегчы. Ён ішоў пешшу шэсць месяцаў, вярнуўся дадому, залез на печ і заснуў вечным сном, так і не сказаўшы ніводнага слова сваім жонцы і дачцы».

У 1990-х гг. В. Жураўская звярталася ў рэабілітацыйную камісію Гомельскага аблвыканкама, каб вярнуць добрае імя сваіх бацькі і маці, але ёй прыслалі адказ, што ніякіх дакументаў у архіве не захаваўся. Але яна ўсё жыццё верыла, што ні маці яе, ні бацька ні ў чым не павінныя людзі, яны нікога не паранілі і не забілі. «Што б я ні рабіла ў сваім далейшым жыцці, чым бы ні займалася, я заўсёды пыталася сама ў сябе: ці спадабалася б гэта маёй матулі. Хоць і пражыла я са сваёй маці ўсяго 7 гадоў, яна заўсёды заставалася для мяне прыкладам сумленнай, працавітай і самаадданай жанчыны».

Усе пяцёра дзяцей Канстанціна і Ганны Жураўскіх выжылі. Сыны Павел і Міхаіл (Адам) ваявалі супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў, былі неаднаразова ўзнагароджаныя медалямі, аб чым можна даведацца з наградных лістоў. Адам, каб трапіць на фронт добраахвотнікам, змяніў імя і імя па бацьку і стаў Міхаілам Міхайлавічам Жураўскім, вельмі хваляўся, што не мабілізуюць яго як сына ворага народа. Старэйшы Міхаіл прайшоў не адзін круг там, дзе смяротнасць складала 150 выпадкаў на тысячу чалавек, але выжыў, будаваў Камсамольск-на-Амуры, працаваў рыбаком у Хабараўскім краі. Праз 35 гадоў пасля ссылкі ўпершыню наведаўся ў родную вёску Пудакоў, але ўжо нікога і нічога там не пазнаў і яго таксама ніхто не прызнаў, з сабой на Далёкі Усход узяў на памяць жменьку роднай зямлі.

Гэта гісторыя ўсяго адной сям'і, а ў БССР за 1930 – 1932 гг. раскулачаных сем'яў было звыш 15 тысячаў, і ў кожнай ёсць свая гісторыя, зусім не падобная на гісторыю калектывізацыі з савецкіх падручнікаў.

Валянціна
ТАРБАЧЭУСКАЯ,
г. Брэст

Дзе варта пабываць

Цмок запрашае

Помнік Цмоку адкрылі ў Лепелі ў 2013 годзе, і цяпер штогод у горадзе ладзіцца фестываль беларускай міфалогіі «У госці да Лепельскага Цмока». Сёлета ён пройдзе 20 жніўня. На фестывалі будуць дзейнічаць інтэрактыўныя тэматычныя зоны: дзіцячы пагорак (казкі, гульні, спектаклі, забаўляны ад казачніцы Ларысы Рыжковай і гурта «Калыханка»), танцавальная лагчына (майстар-класы па музыцы, спевах, танцах), даліна майстраў, кулінарны востраў і турыстычнае пабярэжжа. Будзе зладжаная прэзентацыя кнігі «Кулінарная спадчына Лепельшчыны», адбудзецца шоу паветраных змеяў. На фэсце выступяць беларускія гурты «Малала», «Варган» (По-

лацк), «Лепшы квас», «Тутэйшыя», «HarmonicStyle-Project», «Рокаш», дуэт «Агата», Алег Хаменка і гурт «Палац», украінскі гурт «TaRuta», бард Зміцер Вайцюшкевіч, адбудзецца «Спеўны сход» з Сержуком Доўгашавым.

Уваход на фестываль вольны.

Будзе арганізаваны бас-тур: выезд з Мінска а 8-й гадзіне, ад'езд з Лепеля а 23-й гадзіне. Запісацца на бас-тур можна па тэлефоне +375 44 799-40-47.

Паводле інфармацыі арганізатараў

«Дзень добры, мілы Клецк...»

Прысвячаецца 890-годдзю горада

Уздоўж

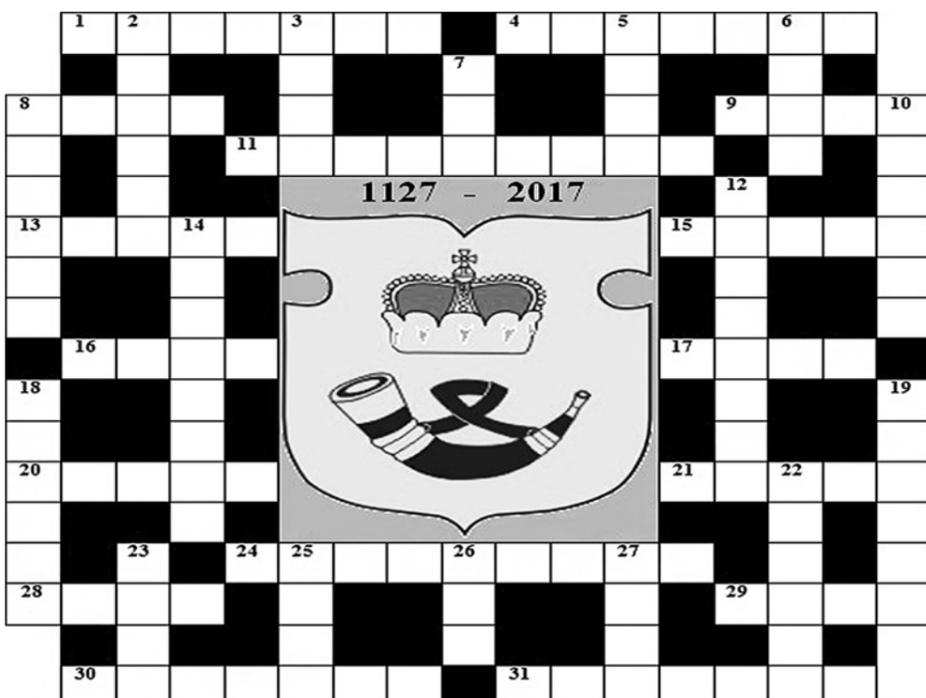
1. «Дзень добры, мілы Клецк, пшчота і любю, // Душы маёй найпершая ...». З верша В. Худаўца «Мой Клецк». 4. Ян ... Кароль Польшчы і вялікі князь ВКЛ, які ў 1652 годзе надаў Клецку герб і магдэбургскае права. 8. Старажытныя пісьмёны, што захаваліся ў надпісах на камянях, зброі. 9. Глухі ... – да ціхага дажджу, ... гулкі – да ліўня (прыкм.). 11. Славянскае племя, што заснавала на берэзе р. Лані паселішча, з якога ўзнік Клецк. Першая ўзгадка аб Клецку прыпадае на 1127 г. 13. Назва літаратурнага аб'яднання, што дзейнічае пры клецкай раённай газеце «Да новых перамог»; старшынёй літаб'яднання з'яўляецца паэтка, сябра Саюза пісьменнікаў Беларусі Л. Мялешка. 15. Пачынай касіць не з Пятра, а калі вырасце ... (прыкм.). 16. Пасевы азімых культураў. 17. У летнюю пару ... з зароў сходзяцца (прыкм.). 20. У адзенні не плывец, а ў кажуху не ... (прыкм.). 21. Цвёрды асадак на сценах посуду, у якім што-небудзь кіпяцяць. 24. Праца на беларускай мове беларускага асветніка XVI ст. Сымона Буднага, якую ён падрыхтаваў да друку, калі жыў і прапевадаваў у Клецку. 28. ... працуе на зіму, а зіма працуе на ... (прыкм.). 29. Вельмі ранні час. 30. Адна з старажытных назваў Клецка, які ў летапісах упамінаецца як сталіца ўдзельнага княства. 31. ... Мудры. Кіеўскі князь, сын полацкай княгіні Рагнеды, які ў XI ст. на месцы сённяшняга Клецка пабудаваў драўляны замак.

Улоперак

2. Цвёрды тугаплаўкі метал. 3. У старажытнагрэчаскай міфалогіі юнак, які імкнуўся даляцець да Сонца. 5. Святы агонь у язычнікаў. 6. Хуткія пералівы колераў, святла сонца; лічылася, што

сонца «купаецца», «іграе» як на Купалле, так і на Вялікдзень. 7. Адна ралля – ... сярпы, дзве раллі – тры сярпы (прыкм.). 8. Месца, дзе прадмет разогнуты. 10. ... Глінскі; імя князя ВКЛ; разам з гетманам Станіславам Кішкам ён узначаліў войска, якое 6 жніўня 1506 г. каля Клецка ўшчэнт разбіла крымскіх татараў. Гэтая перамога паклала канец паходам татараў на Беларусь. 12. «Клецкая ...». Клецкае прадпрыемства, якасная малочная прадукцыя якога карыстаецца вялікім попытам сярод насельніцтва Беларусі. 14. Прысвятак беларускага народнага календара, які адзначаўся 29 ліпеня; паводле павер'яў, у гэты дзень заціхаюць птушкі. 18. Будынак на чыгуначнай станцыі. 19. ... косіць і жне, доўга спаць не дае (прыкм.). 22. «Дзе ... начавала? Ой, рана на Івана». З беларускай народнай купальскай песні «Ой, рана на Івана». 23. Хлеб на ..., і ... – прастол (прыкм.). 25. «Сышла радасць на ..., // Бачыць сэрца сэрца». З верша Янкі Купалы «Маладым на вяселлі». 26. Тытул манарха, феадальнага правіцеля ў некаторых цюркскіх народаў. 27. У каталіцкай царкве літургія, абедня.

Склаў Лявон ЦЕЛЕШ

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 30

Уздоўж: 2. Ягайла. 5. Бобрусек. 9. Спарышы. 11. Унія. 13. Бабёр. 14. Аналы. 15. Ага. 16. Міф. 17. Вянок. 19. Карма. 22. Рыцар. 23. Вінцэнт. 25. Аперацыя. 26. Пятроў.
Улоперак: 1. Цялуша. 3. Га. 4. Ліпа. 6. Орша. 7. Кварта. 8. Літасфера. 10. Абраніца. 12. Трыбуна. 13. Бульвар. 16. Мікола. 18. Курорт. 20. Вілы. 21. Жня. 24. Ро.

Ніколі не мацюкаліся славянцы

Інквізіцыя ў роўнай ступені адпраўляла на дыбу і касцёр няверніка ў Бога, засумнявала ў існасці біблейскіх палажэнняў і папскіх вердыктаў, лаяншчыкаў. Хто б ні данёс інквізітарам на вымавілага лаянкавае слова – з першага сігнала адпраўлялі лаяншчыка ў катойню, на допыт, эшафот. Наройні з самімі нявернікамі.

Боль і страх болу вучаць. Найрэдка ўзбліскаў лаянкі ў Еўропе не стала. На стагоддзі.

Зыходзіць лаянка ад таго, чые імя ніхто не называе на вуліцы, тым болей у хаце, бо страшыцца абгнусяць нявартнымі гукамі паветра, адну з вялікіх існасцяў сусвету, страшыцца граху, ідзе яна ад нячысціка.

Ніколі не мацюкаліся славянцы. У беларусаў і палякаў, украінцаў да расійскай акупацыі 1795 года самай вялікай лаянкай былі курва і халера, то бок прадажная дзеўка і хвароба.

Палякі і цяпер практычна не мацюкаюцца, славакі, чэхі, славенцы, сербы, харваты наогул не мацюкаюцца.

Этрускі, скандынавы, кельты, славянцы, балты, раманцы, германцы здавэнна не ведалі матаў. Англічанам Вялікабрытаніі і ЗША матаўскія словы прынеслі эмігранты з Венгрыі, Расіі (В. Бутлер, «Происхождение жаргона в США». Нью-Ёрк, 1981).

У старажытнасці славянцы-язычнікі не мацюкаліся. У Кіеўскай Русі і ВКЛ ніхто не лаяўся. Не ўмелі, для іх дзікуствам было абліваць некага слоўнымі памыямі, асабліва бацькоў. Суцэль чулася мацярышчына ў Масковіі, якая акурат і не была Руссю (Арцём Дзянікін, «Секретные исследования». №16, 2007), наогул не лічылася славянскай дзяржавай у тагачасці і шмат пасля.

У Масковіі дакументаў (царскіх указаў, думскіх распараджэнняў) пра забарону мацюкоў і пра мацюкі велізарнае мноства, у ВКЛ і Рэчы Паспалітай – ніводнага.

У 1480 годзе князь Васіль III заканадаўча патрабаваў ад маскавітаў перастаць лаяцца. Іван Грозны змушваў люд маскавіцкі «непотребной лаю не браніцца...». Царь Алексій Міхайлавіч ва ўказе 1648 года пагражаў лаяншчыкам жорсткаю караю.

Мноства рэк, узгоркаў, гаёў, палеткаў, паселішчаў у маскоўцаў называліся гнюснымі словам. Толькі ў канцы XVIII стагоддзя ўказам Кацярыны II большасць, калі не ўсе, непрыстойных лаянкавых назваў нарэшце былі замененыя. У тым ліку тысячы тапонімаў, гідронімаў.

Такое сарамочце, прыніжаны стан этыкі і культуры народа дакастрычніцка рускія, а пасля савецкія гісторыкі выкрутліва называлі адказам простага народа на мангола-татарскае панаванне. Няправільная ацэнка. Татарын захаваў дзяўчыну/жанчыну, казаў, што ён яе «эбле», то бок жэніцца з ёю; яго словы месцічы перакруцілі ў лаяншчыну. Жанчын у вярхаконых і юртавых народаў заўжды мала, не вытрымлівалі таўкатні і пераездаў, мужчынам за гонар мець жонкаю іншаплямёнку, асабліва блакітнавокую бялянку. Даўнейшыя і цяперашнія расейскія звычайнае бытавое слова, «эбле», жэніцца, забярае ў жонкі, з'іначылі: ага, заваёўнік будзе гвалціць бабу, уступаць ў сексадносіны сам ці аддасць яе для гэтага такім жа.

Татары Казані (булгары) былі пад Ардою, як і Масковія. Ніякіх матаў самі не спарадзілі, чужых не перанялі, нічога лаянкавага не засвоілі ад сумесі фіна-ўгорскіх і цюркскіх плямёнаў. Арда мангола-татарская далучала да сябе, па праве еднасці аб'ядноўвала кроўныя народы – мардву, эрзя, мокшу, мураму, чудзь, меру, моксву, пермаў, мяшчэру. Злучала ў цэльную дзяржаву фінаў Рязані, Масковіі, Суздаль, дасягнула фіна-ўгорскіх народаў, раселеных ад Ваалама і Волгі да Угоршчыны (Венгрыі).

Нечувана бессардэчная Арда (сцвярджалі потым навукоўцы Расіі і СССР) штодня таптала звычай і захоплены маскавіцкі народ, разбэшчвала. Калі не панізіць, дык хоць як апраўдаць размацюкаванне цяперашніх рускіх. У мове цюркаў і манголаў дасення мацюкоў не існуе, амаль ніякіх.

Экспедыцыі славуатага савецкага акадэміка Валянціна Яніна двойчы выкопвалі берасцяныя граматы з шматлікімі матамі пад Ноўгарадам Вялікім, нападзалежным ад ВКЛ, поўнасцю незалежным ад Скандынавіі, тым болей ад малазначнай Масковіі. Калі сябраваў Ноўгарад з некім, дык з блізкімі Псковам, Рыгай, Полацкам.

Наўгародскія граматы нашмат старажытнейшыя за прыходы ардынцаў у Суздальскае і Маскоўскае княства. Пісалі тэксты на бяростах тамашнія фіны-саамы (чудзь, моксва, весь, мурама, пермы), гаспадары земляў маскоўскіх, лаянка і мова ў іх не пазычаныя, свойскія, яе процыма.

Калі венгры, эстонцы, фіны прызнаюць, што яны адзін і той фінскі этнас, то цяперашнія рускія (славянізаваныя кіеўскімі епіскапамі і папамі фінскія плямёны) наўсяляк адмаўляюцца. Вялікаросы ўсенатужна прыбіваюцца да Кіеўскай Русі, ВКЛ, нават Рэчы Паспалітай, з якімі шмат і доўга варажавалі, ваявалі. Расейцы паўтара стагоддзя плішчацца ў даказванні старэйшасці над малодшымі братамі – беларусамі, украінцамі. Хаця беларусы, украінцы старэйшыя за так званыя цяперашнія суздальцаў, як Кіеў за Маскву, мінімум на паўтысячагоддзе.

(Працяг на стар. 8)

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 7)

Як да 1795 года дзяржаўнага прыгоннага права ў ВКЛ, на Украіне фактычна не было, так не існавала практычна матаўства.

Калі ў асобных старажытных народаў планеты мацюкі – своеасаблівыя водбліскі плоднасці, у рэдкія моманты – эмацыйная разрадка, то фіна-ўгры матаўнілі заўжды, для іх такое звычайна. У фіна-ўграў, як ва ўсіх беднякоў, гэта адвечная прага выказаць вышэйшаму станам, духам, багаццем, пану і ратніку, нават князю сваю незадаволенасць, жаданне зраўняцца з валадарным і заможным хоць у чым. Мацюкі ў іх нарадзіліся ад нянавісці прыгнечанага да паноўнага. Дарэчы, так выпяваў турэмны слэнг.

Сімптомы эвалюцыйнай недаразвітасці ў індывіда і племені найперш праяўляюцца ў канфліктах, спрэчцы. Абмежаванаму і недарэчнаму тут воля, у словах, лаянцы. Мацюканцу абавязкова патрэбна, каб хто-ніхто чуў яго, смелага, грознага, каторы нікога не баіцца.

Індаеўрапейцам (этрускам, скандынавам, русінам, кельтам, германцам) для выказвання не патрабавалася лаянкавае слова. Яны выходзілі ў іначым культурным і этычным асяроддзі. Гукаў ім хапала. У вялікалітоўцаў (беларусаў) найгоршым выказам незадаволі былі (паўторымся) словы халера, трасца, курва.

Паступова народы ўшалопілі: мат разбурае аснову грамадства – мараль, духоўнасць. Як гарэлка. Асабліва лаянка фізіялагічна разбэшчвае дзяцей, спараджае эксгібіцынізм, парнаграфію, гейства. Нішчыць традыцыю племені, нацыі. Навошта вучыцца ў школе, гімназіі, каб прыраўняцца да лепшых матэрыяльна і духоўна, а то і ўзвысіцца. Можна паслаць вышэйшага «далёка», аргументацыя і доказы другога мне нуль, я пакажу яму сваю крутасць і сілу прасцей.

Мацюканне разбурае біялагічнае поле чалавека, душу. Не проста знішчае, аднімае здольнасць супраціўляцца іншародным інфекцыям – алкаголь, тытунь, ідэі так званых адкрытага грамадства, то бок закрытыя да нацыянальнага, Бога.

Неабходна замаптаць кожнаму:

1. Хто лаецца, вымаўляе брыдкія словы – засмечвае космас гукавымі нечыстотамі. Блюзнерыць, паніжаецца.

2. Вымавіў лаянкавае слова – плюнуў на самога сябе. Прабіў уласнае біяполе. На перакрыжоўным жыццёвым сутыку аплёваны цяжар пацягне чалавека ўніз, на страты, у цемру. Так набухляя вадою вопратка нават добрага пляўца пераводзіць у шэрагі тапельцаў.

3. Пачуў лаянкавае слова – сунімі лаяншчыка. Не можаш – адыдзі. Лепей зрабі прыстойны ўчынак, заслужы добрую вагу сабе – упыні маладога/сталага невука. Застаўся бліз яго – атрымаў гукавыя пляўкі, не на голае цела, але атрымаў. Зачарніў ягонымі гукамі сваю аўру, вымазаў біяполе, прабіў біяполе.

4. Твая лаянка збочвае цябе з дарогі, цягне да стратнага – сябе, родных, грамадства.

5. Не дапускайце брыдкаслоўя на вас, пры вас.

6. Асобныя людцы па цемнаце ці свядомых ілжэдасягненнях і вывадах пэўнацца: мы другой веры, нацыі; сярод людзей другой нацыі/веры не грэх лаяцца, клясціся, вучыць няправільнаму, шкоднаму. Робяць тое, ад чаго засперагаюць уласных дзяцей, што не робяць ва ўласных кватэрах, храмах. Хітрамондрыя забылі, што Бог – адзін, усюды. Нездарма ў любой рэлігіі і нацыі Ён – Найдобры, Усебачны, Наймоцны. Магутная Яго бясконцасць любы грэх ацэньвае належна. Нізіць. Як усялякае паскудства, навуку на зло. Пры любых калізіях лаяншчык мажа, ілжывіць не іншаму – сабе.

7. Патрэбна часам радавацца, калі вас прабіраюць, на вас крыгаць (не брыдкімі словамі). Навука не заўжды спакойная. Нішто так моцна не заганае чалавека ў сябе, як крыўда.

8. Ачышчайце ад гукавых нечыстотаў найболей успрыманнае і тонкае ў касмічным віру, ачышчайце флюіды паветра ў памяшканнях, парыльнях, на вуліцы. Заслугувайце павышаную адзязку Яго сабе і крэўным, ліквідувайце жывельную грахаводнасць невыхаванцаў, тупакоў, невукаў, супынайце лаяншчыкаў.

9. У любой дзяржаве, устаялай, здзейсненай, неабходна забаронства на нецэнзурную лексіку ў кнігах, кіно, спектаклях. Абавязкова. Апраўданы аб'ектывістаў-аўтараў – народ лаецца, мой герой брыдкаслоўіць у жыцці, а ў кнізе/спектаклі павінна быць жыццёвасць, чаму б маты не прапусціць – ідзе ад жадання вылучыцца хоць у чым, ад неразуменна глыбіннай культуры народа, сярод якога жывеш, альбо хоць як дапячы традыцыйнаму аўтару, яго нацыі, дзяржаве.

У кожнага саслоўя любой дзяржавы ўласная мова, лексіка. Чым мацней культурнае і ўласнае саслоўі, тым таўсцей іх слоўны пласт, тым меней у іх мове мацярышчыня, няма лаянкі. Для інтэлігента пачуць лаянку – атрымаць пырска бруднай вады на гарнітур, плявок у душу. Чысціце сваё біяполе, супынайце лаяншчыка, сарамацице.

Валер САНЬКО

(Падаецца з захаваннем асаблівасцяў аўтарскай мовы)

Матулі

Снег мяце, як быццам ў неба

Мкнецца пух з усіх пярын...

Цішыня. А на магіле

Успамінае маці сын.

Помніць ён, як іх бамбілі,

Не забыць тую вайну,

Да грудзей маці туліла,

Каб ад смерці захінуць.

А над вёскай раве «рама»,

Бомбы рвуцца зноў і зноў,

Так, ад смерці захінула

Малых трох сваіх сыноў.

А сама не ўбераглася:

Ў спіну нечакана ёй

Асколак варожы упіўся –

Не стала маці ў сыноў.

Снег мяце, як быццам ў неба

Мкнецца пух з усіх пярын...

...Цішыня. А на магіле

Успамінае маці сын.

Мова мая, матуля!..

Так сталася ўжо, што ўсё свядомае жыццё я правёў сярод вяскоўцаў, сярод вясковага люду, які ў большасці сваёй размаўлялі і паміж сабою, і са мной на роднай мове.

Няхай яна не заўсёды была правільная, літаратурная, але што дакладна родная, я сцвярджаю. Мне лёгка было гаварыць з любым чалавекам, чалавекам любога ўзросту, але грэў і насалоджваў сваю душу тады, калі размаўляў з жанчынамі сталага веку, з дзядзямі і бабулямі, за плячыма якіх было стагоддзе ці амаль стагоддзе.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

«ПАЛЯЎНІЧЫ ДОМ» – тып загараднай сядзібы. Прызначаўся для часовага пражывання магната, яго світы і гасцей, якія прыязджалі на паляванне. Вядомы ў XVII – XIX стст. на Украіне, у Польшчы, Расіі, Літве.

«Паляўнічы дом» звычайна драўляны 1-павярховы (часам з мезанінам), завершаны 2-схільным або ламаным дахам. У анфіладнай планіроўцы вылучалася парадная частка з залай, сталавай, кухняй, гасцінай, прыхожай, жылыя памяшканні звычайна размяшчаліся ў перыферычных частках будынка і нярэдка мелі самастойныя ўваходы (в. Грэк Слуцкага р-на). Каля дома

будавалі стайні, вазоўні, псарні, дамы для егераў і інш. Зберагліся «Паляўнічыя дамы» ў Гомелі, у в. Каранёўка Гомельскага р-на і інш.

ПАЛЯЎНІЧЫ РЫШТҮ-НАК – сукупнасць прыстасаванняў і матэрыялаў (акрамя зброі), неабходных для палявання, у тым ліку ёмістасцяў для іх захоўвання і пераноскі.

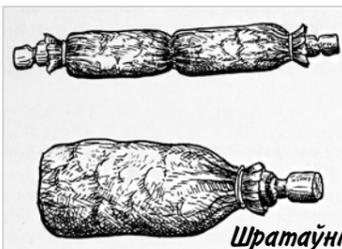
Да XX ст. порах трымалі ў ражках – парахаўніцах з валовых, барановых, казіных парагоў з драўлянымі донцамі і пустацелым коркам, які адначасова служыў меркай для пораху на адзін набой. Адсутнасць грошай вымушала сялянаў ужываць самаробны порах. Выраблялі яго з салетры і серы, набытых у аптэках ці ў

вандроўных гандляроў, і вугалю, выпаленага з акараных алешынавых ці крушынавых цурак. У большых ражках порах трымалі дома, у меншых (на 10 – 20 набояў) бралі з сабой на паляванне. Мяшэчкі для шроту – шратаўні – выраблялі са скуры, мачавых пухіроў ці барановых машонак. Знешне яны нагадвалі капшукі для тытуню ці магалейкі для крэсіва, губы і крэменю. Зашморгаліся мяккім, моцным сырам'ятым матузком. Часам верх шратаўні сабіралі ў зборачкі і з дапамогай вару (са смалы-жывіцы і воску) і прасмаленых пняньковых нітак прымацоўвалі да драўлянай ці адпілаванай ад каровінага рога трубка. Часам шратаўню рабілі са скуры, знятай з шый жураўля.

(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)

«Паляўнічы дом» у Гомелі

Шратаўні